

Regionale talen inzetten in het basisonderwijs

1. Inleiding

In grote delen van Nederland en Vlaanderen worden naast Nederlands ook regionale talen gesproken. Deze talen zijn weliswaar geen gestandaardiseerde, maar wel levende talen, die – met de juiste insteek – van grote waarde kunnen voor ons taalonderwijs.

2. Waarom regionale talen in de klas?

2.1 Identiteit en eigenheid

De laatste jaren is in Vlaanderen werk gemaakt van taalsensibilisering: het gevoelig maken voor en bewust maken van de diversiteit en de aard van taal (thuis taal, Standaardtaal, vreemde talen) en van haar rol in de samenleving (LCI z.d.). Een van

de principes achter taalsensibilisering is dat door de thuistalen van leerlingen ruimte op school te geven, leerlingen hun thuisidentiteit mee naar school kunnen nemen, wat het leren ten goede komt (Van Praag 2016). Sinds het Kerkradeproject (Stijnen & Vallen 1980) weten we dat dit ook voor regionale talen opgaat.

2.2 Europese afspraken

UNESCO pleit sinds 1999 voor een drietaligheidsformule in het onderwijs, waarbij aandacht is voor de moedertaal, de regionale of nationale taal en een internationale taal (Extra & Yagmur 2012: 19). In Friesland gebeurt dat al: op drietalige basisscholen worden Fries, Nederlands en Engels gesproken.

Het Fries is in Nederland erkend onder hoofdstuk 3 van het *Europees Handvest voor regionale talen of talen van minderheden* en heeft een sterke positie in het onderwijs. Maar ook voor het Nedersaksisch (de overkoepelende naam voor vele dialecten in de provincies Groningen, Friesland, Drenthe, Overijssel en Gelderland) en het Limburgs, erkend onder hoofdstuk 2 van dit Handvest, zijn stevige Europese doelstellingen opgesteld:

- inwoners van de regio's waar de regionale taal gesproken wordt in staat stellen om deze taal te leren indien zij dat wensen;
- aandacht besteden aan de meerwaarde van de taal in het onderwijs;
- de taal erkennen als uiting van culturele rijkdom;
- voorzien in onderwijsmiddelen in/over de taal voor alle onderwijsniveaus.

Dat de Vlaamse regionale talen en Nederlandse regionale talen als het Zeeuws, het Brabants en het West-Fries deze erkenning niet gekregen hebben, heeft niet zozeer taalkundige als wel (taal)politieke redenen. Er zijn dan ook geen taalkundige argumenten waarom deze talen niet ook in het onderwijs ingezet kunnen worden.

2.3 Meerwaarde voor de ontwikkeling van het kind

Een diverser taalaanbod komt de taalontwikkeling ten goede. Kinderen die jong met verschillende talen in aanraking komen, leren op latere leeftijd makkelijker andere vreemde talen en bereiken daarin een hoger niveau van vloeiendheid. Door thuistalen, en dus ook regionale talen, een plek in de klas te geven, werk je aan een positieve attitude ten opzichte van andere talen, wat het (latere) taalleren ten goede komt. Leerlingen leren de wereld buiten hun eigen taalgrenzen verkennen, het verlangen om

talen te leren wordt gestimuleerd en leerlingen ontwikkelen voelsprietten voor de gemeenschappelijkheden tussen verschillende talen. Kortom, regionale talen een plek geven in het onderwijs betekent ruimte geven aan de eigen identiteit van leerlingen, sluit aan bij Europese afspraken en heeft meerwaarde voor de ontwikkeling van het kind.

3. Hoe geef je regionale talen een plek in de klas?

3.1 Leermiddelen

Om regionale talen een plek in de klas te geven, zijn betekenisvolle leermiddelen essentieel (Kruimink, Germs & Woldman 2010). Gelukkig is er de laatste jaren veel nieuw materiaal ontwikkeld: een- en tweetalige prenten- en kinderboeken, materiaal over deze talen en spelling, vakinhoudelijke lesbrieven, leerboekjes over taalattitudes en allerlei muzikale projecten in verschillende regionale talen, enz. Ook online is bruikbaar materiaal te vinden, bijvoorbeeld op de Drentse website *wiesneus.nl*, de Groningse website *klunderloa.nl* en het Vlaamse *dialectloket.be* (doorklikken naar educatief en dan naar lesmateriaal).

In de workshop op de HSN behorende bij deze bijdrage aan de conferentiebundel wordt uitgebreid stilgestaan bij de beschikbare leermiddelen en krijgen deelnemers volop de ruimte om zelf met het materiaal aan de slag te gaan.

3.2 Didactieken

Bekende taalbeschouwingsdidactieken zoals *De Lus* (Dekkers 1997) en het werken met taalfrappanten (Brand 2009) zijn zeker goed toepasbaar bij het ontwerpen van lessen op basis van het bovengenoemde materiaal. Het zijn vormen van expliciet taalbeschouwingsonderwijs. Maar ook impliciet, via een explorerende benadering, zal leerlingen van alles opvallen aan het taalgebruik in een Drents liedje of een Limburgs prentenboek.

Zeker bij jonge kinderen sluit spelend leren beter aan dan een expliciete, taalbeschouwelijke didactiek. Een rijk taalaanbod, waarbij uitingen in de regionale taal aansluiten bij het thema dat in de periode centraal staat, zal als vanzelf verwondering en interesse bij kleuters oproepen (Gielen e.a. 2012). Ook creatieve opdrachten, zoals het schrijven van een gedicht of het maken van een poster in de regionale taal, kunnen veel losmaken. Het ontbreken van een standaardspelling (en de bijbehorende 'rem' op de cre-

ativiteit), levert vaak prachtige producten op. Overigens is veel van het materiaal dat zich richt op jonge kinderen ook heel goed bruikbaar voor oudere kinderen uit andere regio's. Leerlingen van een jaar of 10-11 vinden het vaak maar wát interessant om een dialecttekst uit een andere regio te ontrafelen. Vooral als die tekst inhoudelijk aansluit bij bijvoorbeeld de voorafgaande geschiedenisles, heeft dit meerwaarde op meer terreinen dan taal alleen.

3.3 Docenten handvatten geven

Uit onderzoek van Berkhof (2016) blijkt dat docenten moeite hebben om nieuwe inzichten over meertaligheid in te zetten in hun onderwijs. Deze koudwatervrees is eenvoudig te verhelpen door al in de lerarenopleidingen docenten-in-opleiding in aanraking te laten komen met de beschikbare lesmaterialen op het gebied van regionale talen. Lessen over taalbeschouwingsdidactiek lenen zich hier bij uitstek voor, omdat studenten dan gelijk kunnen ervaren hoe deze didactieken op fenomenen uit deze talen toegepast kunnen worden.

4. Samenvatting

Regionale talen kunnen, net als andere thuishalen, ingezet worden in het basisonderwijs om de taalontwikkeling te bevorderen. De bekende taalbeschouwingsdidactieken, in combinatie met de groeiende hoeveelheid lesmaterialen in en over regionale talen, lenen zich hier uitstekend voor. Aandacht hiervoor binnen lerarenopleidingen helpt de docenten van de toekomst om tot rijke, betekenisvolle lessen in en over regionale talen te komen, die van grote waarde kunnen zijn voor ons onderwijs.

Referenties

- Berkhof, L. (2016). 'Meertaligheid in het onderwijs: attitudes van docenten ten aanzien van minderheidstalen'. [Scriptie]. Utrecht: Universiteit Utrecht.
- Brand, A. van den (1997). "Taal leren. Werken met de taalfrappanten". In: *JSW*, 93 (7), p. 6-9.
- Dekkers, P. (1997). *Onderwijs in taalbeschouwing*. Baarn: Bekadidact.
- Extra, G. & K. Yagmur (red.) (2012). *Language rich Europe: trends in beleid en praktijk voor meertaligheid in Europa*. Cambridge: Cambridge University Press.

- Gielen, S. e.a. (2012). *Talensensibilisering in het kleuter- en lager onderwijs. Tips voor de klas- en schoolpraktijk*. Leuven/Gent: Centrum voor Taal en Onderwijs/Steunpunt Diversiteit en Leren.
- Kruimink, J., J. Germs & G. Woldman (2010). *Streektaol in het onderwijs. Achtergronden en uitwerking*. Beilen: Huus van Taol.
- LCI (z.d.) ‘*Taalsensibilisering en taalinitiatie: 10 vragen*’. Online raadpleegbaar op: <http://www.lci-info.com/nl/taalinitiatie/taalinitiatietaalsensibilisering.pdf>.
- Praag, L. Van e.a. (2016). *Haal meer uit meertaligheid. Omgaan met talige diversiteit in het basisonderwijs*. Leuven/Den Haag: Acco.
- Stijnen, S. & T. Vallen (1980). “Dialect en onderwijs in het Kerkrade project”. In: J. Segers & T. Vallen. *Sociolinguïstiek en dialectologie. Mededelingen van de Vereniging voor Limburgse Dialect- en Naamkunde*, nr. 18. Online raadpleegbaar op: http://www.dbnl.org/tekst/sege010soci01_01/sege010soci01_01_0001.php.